

ЦИБУЛЯ ПЕРЕВДЯГНЕНА

Allium pervestitum Klokov
(*A. rotundum* auct. non L.)

Родина Цибулеві — Alliaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Подільсько-Західнопонтичний ендемік з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Пн. Приазов'я, Присивашся, Придністров'я.
Адм. регіони: Тр, Хм, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій

Відомо кілька малих популяцій: у Пд. Присивашші та Пн. Приазов'ї — дуже рідко (Мелітопольський р-н, с. Мордвинівка), солонці в заплаві р. Молочної, у долині р. Дністра та деяких його лівих притоках (р. Мукша). Кількість особин інтенсивно зменшується в усіх оселищах. У більшості локалітетів на Поділлі вид, очевидно, зник. У Приазов'ї та Присивашші спеціальних досліджень стану популяцій виду не проводилося.

Причини зміни чисельності

Інтенсивне використання території, випасання, урбанізація, зміни гідрорежиму, видобуток вапняків.

Умови місцезростання

Вапнякові схили з наскельними степовими угрупованнями кл. *Festuco-Brometea*, союзу *Astragalo Stipion* — на Поділлі; засолені та солонцюваті степові ділянки кл. *Festuco-Limonietea*, союзу *Limonio-Festucion* — у Приазов'ї та Присивашші. Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Геофіт. Багаторічна трав'яна рослина до 55 см

заввишки. Цибулина яйцеподібно-куляста; її оболонки жовтувато-білуваті, папероподібні, тонко-сітчасто-волокнисті; молоді цибулинки темно-пурпурові. Стебло кругле, 2–5 мм діаметром, у нижній частині одягнене продовженими в піхву оболонками цибулини; вище — до 2/3 одягнене піхвами 3–5 лінійних, по краях шорстких листків. Покривало швидко опадає; зонтик пучкоподібний або напівкулястий, при основі з численними зменшеними зеленкуватими тичинковими квітками; квітконіжки двостатевих квіток 6–15 мм завдовжки, майже однакові. Оцвітину яйцеподібно-дзвоникувата, рожевувато-білувато-жовта, блискуча; зовнішні листочки яйцеподібно-ланцетні, човникоподібно-опуклі, кілюваті. Нитки тичинок майже дорівнюють оцвітині; пиляки повністю висува-

ються з неї. Коробочка широко-яйцеподібна, коротша від оцвітини. Цвіте у травні-червні, плодоносить у липні-серпні. Розмножується насінням і вегетативно (цибулинками).

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Занесено до Червоного списку МСОП. Подільські оселища знаходяться в НПП «Подільські Товтри», але поблизу м. Кам'янець-Подільський, що зумовило їх деградацію. У Приазов'ї та Присивашші не охороняють. Необхідним є заповідання усіх відомих локалітетів, моніторинг стану популяцій, вирощування у ботанічних садах. Заборонено випасання, видобування вапняків, забудова та порушення територій.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

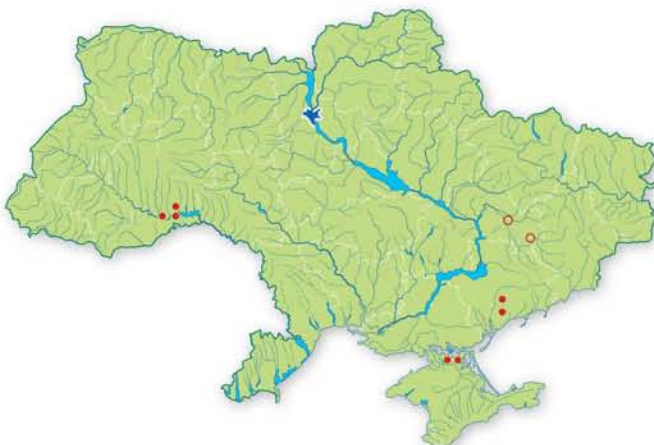
Господарське та комерційне значення

Декоративне, харчове.

Основні джерела інформації

Заверуха, 1983; Кондратюк, Бурда, Остапко, 1985; Флора Европейской части СССР, 1979; Флора УРСР, 1950.

Автори: О.О. Кагало, Л.Г. Любінська, Н.В. Скібіцька
Фото: О.С. Мандзюк

ЦИБУЛЯ РЕГЕЛЯ

Allium regelianum A. Becker ex Iljin

Родина Цибулеві — Alliaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Причорноморсько-прикаспійський диз'юнктивний ендемік.

Ареал виду та його поширення в Україні
Причорномор'я, Нижнє Поволжя, Передкавказзя. В Україні — степова зона (пд.). Адм. регіони: Дн, Мк, Хс.

Чисельність та структура популяцій
В БЗ «Асканія-Нова» найчастіше в подах пд. частини, найбільша популяція — у нижній частині Великого Чапельського поду, у Малому Чапельському та Мар'янівському подах, а також у подах Старому, Чорній долині, Агайманському, Сугакли (всього в Чаплинському р-ні 15 локалітетів, у сімох цвітуть щорічно, у інших — періодично). У межах Голопрістанського р-ну — до 6–7 тис. генеративних особин. Популяції з правостороннім віковим спектром. У посушливі роки рослини пригнічені, насіннева продуктивність низька. У сприятливі роки активно розмножується вегетативно.

Причини зміни чисельності
Розорювання, антропогенні зміни гідрологічного режиму, викошування травостою, механічне пошкодження на пасовищах, несприятливі умови проростання на абсолютних заповідних ділянках (потужна підстилка).

Умови місцезростання

Солончаки і солонцюваті місця, як компонент лучно-степових та лучних ценозів в угрупованнях союзу *Limonio-Festucion* кл. *Festuco-Limonietea* та порядку *Carici praecocis-Elytrigietalia pseudocaesia*. Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Геофіт. Багаторічна трав'яна рослина 30–60 см заввишки, з яйцеподібною цибулиною, над якою під піхвою нижнього листка є численні додаткові цибулинки. Стебло борознисте, внизу з листовими піхвами. Листки (3–4) вузькі, напівциліндричні, порожністі, зверху жолобчасті, біля основи розширені, коротші від стебла. Суцвіття густе, багатоквіткове, з опадним покривалом. Квітки пурпурові. Цві-

те у першій половині липня протягом 2 тижнів. Рясність цвітіння залежить від рівня зволоженості попередніх періодів. Плодоносить у серпні-вересні. Розмножується насінням і цибулинами. Характерне осіннє проростання цибулин та зимова вегетація.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Занесено до Червоного списку МСОП, Європейського червоного списку. Охороняють у БЗ «Асканія-Нова» та Чорноморському. Слід вирощувати у ботанічних садах та вводити в культуру. Заборонено викопування, збирання рослин, порушення екологічних умов.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, харчове.

Основні джерела інформації

Веденьков, Дрогобич, 2003; Вініченко, 2007; Соломаха, Шаповал, 2005; Уманець, 1998; Уманець, Войтюк, Соломаха, 2002; ЧКУ, 1996.

Автори: М.М. Федорончук, О.Ю. Уманець
Фото: В.В. Шаповал

ЦИБУЛЯ САВРАНЬСЬКА

Allium savranicum Besser (*A. saxatile* auct. non M.Bieb.)

Родина Цибулеві — Alliaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Ендемік.

Ареал виду та його поширення в Україні

Поширений у степовій зоні: бас. Дніпра, Сіверського Дінця та Пд. Бугу (рідко). Адм. регіони: Дн, Пл, Хр, Дц, Лг, Од, Мк, Хс, Зп.

Чисельність та структура популяцій

Локальні популяції нечисленні та нещільні. Структура популяцій невідома.

Причини зміни чисельності

Порушення природних екотопів внаслідок господарського освоєння територій, видобування піску, випасання худоби, заліснення.

Умови місцезростання

Піщані степи другої борової тераси та прируслові вали у долинах річок. Угруповання кл. *Festucetea vaginatae* на сухих бідних пісках. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Геофіт. Багаторічна трав'яна рослина 30–60 см заввишки. Цибулини по 1–3 на дуже короткому кореневищі, видовжено-яйцеподібні, з бурими сітчасто-волокнистими напівпрозорими оболонками. Стебла до третини висоти обгорнуті піхвами листків. Листків 3–4, лінійно-ниткоподібних, плескатих. Покривало в 1,5–3 рази довше від зонтика. Суцвіття багатоквіткове, зонтикоподібне, густе, кулясте. Квітки білуваті з рожевим відтінком, листочки оцвітини 1,5 мм завдовжки. Нитки тичинок у понад 1,5 раза довші від оцвітини, пиляки жовті. Цвіте у червні–вересні, плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням і вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

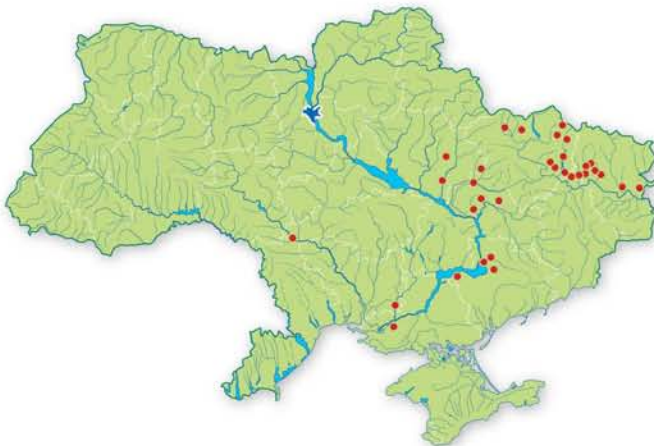
Охороняють у Дніпровсько-Орільському ПЗ, НПП «Святі Гори» та ін. Рекомендують створити заказники у місцях зростання виду, контролювати стан популяцій та вирощувати у ботанічних садах. Заборонено порушення умов місцезростання виду, видобування піску, заліснення, надмірне випасання худоби.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, харчове.

Основні джерела інформації

Байрак, Стецюк, 2005; Горєлова, Альохін, 1999; Донбас заповідний. Науково-інформаційний довідник-атлас, 2003; Кондратюк, Бурда, Остапко, 1985; Кучеревський, 2001; Определитель высших растений Украины, 1987; Тарасов, 2005; Флора УРСР, 1950.

Автор: В.М. Остапко
Фото: В.М. Остапко

ЦИБУЛЯ СКИФСЬКА

Allium scythicum Zoz

Родина Цибулеві — Alliaceae

Природоохоронний статус виду

Вразливий.

Наукове значення

Південнопонтичний ендемік з нез'ясованим таксономічним статусом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Пн. Причорномор'я. В Україні — на пд. Степу (Голопристанський та Чаплинський р-ни). Адм. регіон: Хс.

Чисельність та структура популяцій

Відомо кілька місцезнаходжень. Вид раніше зростав у БЗ «Асканія Нова» (поди Солоний, Джамбек), але зараз ці ділянки розорані. На території Чорноморського БЗ вид вперше зібрано в 1998 р. на ділянці «Ягорлицький кут». Максимальна чисельність за період спостережень (біля 59 квітучих особин) відмічена в 2003 р. Особини дифузно розкидані в мікроподах Ягорлицького п-ва.

Причини зміни чисельності

Природна низька чисельність виду, стено-топність, антропогенне порушення екотопів, залежність від природного гідрологічного режиму території.

Умови місцезростання

Зростає на солонцюватих степових подах, на важкосуглинкових лучних солонцях і хлоридних солончаках, в тих самих ценотичних умовах, що й *Allium regelianum* (угруповання союзу *Limonio-Festucion* порядку *Festuco-Limonietalia* кл. *Festuco-Limonietea*), утворюючи з ним змішані популяції. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Геофіт. Багаторічна трав'яна рослина 30–70 см заввишки. Цибулина яйцеподібна, з майже шкірястими яснобурими оболонками; цибулинка ясно-коричневі, тонко вздовж зморшкуваті. Стебло порожнисте, тонко-борознисте, вкрите піхвами стеблових листків до 2/5 висоти. Листки (3–4) напівциліндричні, зверху жолобчасті, 1–2 мм завширшки. Покривало коротше від суцвіття, дводільне. Суцвіття багатоквітковий зонтик, біля основи з пучком зменшених тичинкових квіток на коротких ніжках. Листочки оцвіттини кремуваті або ліловуваті. Квітує у червні–липні, плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням і цибулинами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Занесено до Європейського червоного списку. Охороняють у Чорноморському БЗ. Необхідне додаткове вивчення таксономічних, хорологічних, та еколого-ценотичних особливостей виду. Рекомендується надання природоохоронного статусу існуючим місцезнаходженням, вирощування у ботанічних садах. Заборонено викопування, зривання квітів, порушення екотопів, зокрема розорювання ділянок.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, харчове.

Основні джерела інформації

Веденьков, Дрогобич, 2003; Коломійчук, 2002; Уманець, 1998, Фіторізноманіття національних природних парків України, 2003; Флора УРСР, 1950; ЧКУ, 1996.

Автор: М.М. Федорончук, О.Ю. Уманець,
В.П. Коломійчук
Малюнок: І.В. Маханьков

